

Турсун Али

•

***Гуллаётган
юрак***

Шеърлар, таржималар

ТОШКЕНТ
“O‘ZBEKISTON”
2009

84(5Ў)6
А 49

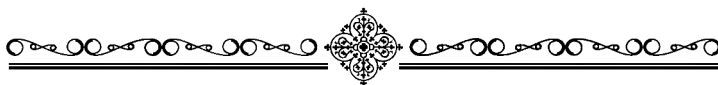
Сўнгсўз муаллифи:
филология фанлари доктори, профессор
Ҳамидулла Болтабоев

*Муқовада рассом Ортиқали Қозоқовнинг
«Ясанаётган маҳбуба» асаридан фойдаланилди*

“Гуллаетган юрак” — шоир Турсун Алининг бутун ижодиёти, хусусан, “Сокин ҳайқириқ” ва “Ой япроғи” сингари кейинги йилларда чоп этилган тўпламларининг мантиқий ривожи мевасидир. Бир-бирига уйғун тўрт фаслдан иборат янги китоб тагин Сизни, азиз китобхон, кўнгилдаги оний кечинмалар сирли дунёсига ошино этади, Тасаввур ва Тафаккур кенгликларига бошлаб кетади. Бу шеърларнинг йўлчи юлдузи эса Инсон ва Кўнгилдир.

ISBN 978-9943-01-466-4

© “O‘ZBEKISTON” НМИУ, 2009.

ТУҒЁН

Шеър ёзаман
юрагим туғён урган пайт,
гоҳ кун қораяди,
гоҳ оқарар тун.
Юксак-юксаклардан шивирлаб сармаст,
юлдузлар ёғилар
сатримга беун.

Шеър ёзаман
хотирам туғён урган дам,
йўлдошим бўлади
қўкда Қуёш, Ой.
Сўзим юракларда қолса агар —
бахт,
тарк этмас қалбимни
Бепоен чирой.

Шеър ёзаман
борлигим туғён урган вақт,
овозим турфа хил
рангларга тўла.
Малаклар васлидан ваъда этар аҳд,
қисматим қаъридан
Мангулик бўйлар.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ЯНГИ КУН

Кечди қишнинг аччиқ кунлари,
бу кун
Туркистон кўксида Наврўз.
Қалбларни гуллатар,
мана, навбаҳор.
Шукуҳли бу кунларга
Чўлпон,
Қодирий,
Фитрат етсайди...
Қалдирғочдек
қайтса эди-е-е.
Оҳ, аларнинг
гўзал сўзлари,
ўтлиқ нафаслари,
доно кўзлари...

Эрк қўшиғин куйлагани қайтиб келмиш
қалдирғочлар ҳам.

Товушсиз товуш

*Капалагим,
нечук гўзал,
қандоқ завқли сен-ла кўришмоқ.
Мендан йироқлашма энди сира ҳам,
гулга дўнмиш менинг-да кўксим.*

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ВАТАН ҲАҚДА САНАСИЗ ШЕЪРЛАР

1

Ватаним,
сен ҳақингда сервиқор сўзлар сўзламам,
қучиб сени,
ўпмайман тупроғингни,
кимларгадир сен ҳақда бўзламам.
Балки,
сувратингни сенинг,
сийратингни
кўзимга жо айладим ман.
Сен — тилим,
сен — дилим,
сен — жисму жонимсан, Ватан!

2

Кўзларимнинг туйғун нурида,
юрагимнинг тубсиз ерида,
тизгинсиз хаёлим кенгликларида,
умримнинг чақмоқли одимларида,
сен борсан, борсан сен, Ватаним!

Товушсиз Товуш

КЎКЛАМ

Эриб битди қор,
Қува боғларини чулғади
қайноқ нафаслар.

Баҳор келди ариқ бўйларига ҳам,
бош кўтарар ялпизлар,
ўсар кундузлар бўйга.

Кўклам.
Гуллаётир бодомлар,
гул очади куртаклар.
Гуллай бошлар ҳатто қабртош.

Баҳор.
Бошимда булутлар
гала-гала юзмоқда.
Сен қаёққа шошаяпсан, умрим?

Гул чечаклар узра ёмғир
қуя бошлади шаррос.
Қорга айланмайди энди ёмғир ҳам...

Ариқларда оқар лойқа сув,
баҳор шошқинлари тошар қирғоқдан.
Соғинчларим айланар шеърга.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

Кўклам.

Оқшом гўзал нақадар,
самода юлдузлар карашма сочар.
Ўгли туйғуларга чўмилар юрак.

Мен йўқотиб топдим сени, севгилим,
энди баҳор арзанда бизга,
нурларга бурканди қалбимиз қийғос.

Бағримда денгиздай ҳаяжон,
йўлимда майсалар гуллаган,
кун эса қораймас сира.

Қораймас кўнгил куёши...

* * *

Бинафша, севгилим бинафша,
шамолларга тутиб кўксимни,
бўронқорлар забтида
сенга интиляпман
соғинчимни опичиб зўрға.

Бинафша, дилбарим бинафша...

* * *

Нозик бармоқлари ила оҳиста
чертар деразамни шабада.
Ташқарига чиқсам энтикиб,
теварақ дунёда
қизалоқ кўклам.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Яшил дарахтзорга бурканган гўша,
тагин оғушинга келдим соғиниб.
Бунда бир пайтлар тин олган, ўша —
ошиғингман дардманд, кўнгли-да синиқ.

Пойимда югурар майсалар шодон,
маст айлар турфа ранг гуллар ифори.
Бунда офтоб кулиб-қиқирлар хандон,
теграмда қушчалар созлайди торин.

Гулдан-гулга кўчар эркин капалак,
гулбарлардан учар қирмизи хонқиз.
Руҳимда бир ором тиниқар, сергак
табиат қўйнида кезаман ёлғиз...

* * *

Баҳор.
Кўнғир ранг осмонда булут карвони.
Қидира бошладим ногаҳон
соғинтирган турналар сасин.

Дарахтлари қийғос гуллаган боғда,
майсаларга ёнбошлаб,
бир зум сенга кетдим, Ёшлигим.

Ҳидладим олмалар гулин.
Гилос гулин энтикиб қучдим.
Ўзинг бошқачасан барибир, Гулим!

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Субҳидам палласи чуғурлар қушлар,
дарахтлар кўзларин уқалар шу тоб.
тўзғиган,
дарбадар,
ранг-баранг тушлар,
осмон уммонида сузмоқда офтоб.

Шуълалар шивирлаб варақлар китоб,
нечун шоир кўнглим қоронғу, хира?
О, борлиқ мавжудот уйғонмиш, бироқ,
бир менинг уйғонгим келмайди сира.

Бағримни ўртайди номсиз бир фироқ.

* * *

Омонмисан,
гўзал капалак,
кел,
гуллаган қанотинг тутгил,
кўзимга тўғиёдек суртиб қўяйин.

Капалагим,
нечук гўзал,
қандоқ завқли сен-ла кўришмоқ,
мендан йироқлашма энди сира ҳам,
гулга дўнмиш менинг-да кўксим.

Товушсиз ТОВУШ

ҲАВАСКОР РАССОМГА ЎХШАЙДИ БОРЛИҚ...

(Қорақалпоқ манзаралари)

Қуёш сари бўйин чўзган йўл,
икки бети бепоён бир дашт.
Ўрмалайди турфа из илонлар,
думин ликиллатар қув калтакесак ҳам.
Сал нарида,
сал нарида,
гулга кирган сангзор,
Ҳаваскор рассомга ўхшайди Борлиқ...

* * *

Қўз илғамас кенглик — одам ютгудай,
денгиз каби тўлғанар,
чайқалади жим.
На бунда сув бор,
на-да дарахтзор.
Тиним билмай учар саркаш тўрғайлар
қанотида кўтарганча жимжит Осмонни.

* * *

Бул баланд-паст ерларда,
эчкиэмарлар судралар ўқтин.
Чир айланар атрофда тулки,
қуёнга ташланар чиябўрилар.
Энгилларин еллар чайнаган одам
даштлик бўйлаб энтикар илдам.
Қуёш варақлаётган китоб қаърига
сингиб кетар излар имлоси.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Сочлари момикдай оқарган
чилонжийда кўланкасида,
атрофга тикилар баҳайбат кучук.
Кўринса-чи қорайган шарпа,
шамолдан олдинроқ етиб борар у.
Қайдам,
бу ҳолат кўзим яшнатар.
Юрагим сийпалар ҳузурбахш эпкин.

* * *

Дашт.
Шўразор.
Ўтлар қўй-қўзилар.
Офтоб тиғи остида кезиб,
от устида раққосдай
қамчисин ўйнатар қалпоқли оғам.
Элкезар шамол ҳам шерикдир унга.

* * *

Қумзор.
Йўл олис.
Чўл олис.
У ён,
бу ёнда
изғир қумурсқалар.
гимирлайди типратикан, тошбақа.
Ногоҳ,
қалбни ларзага солар
асрлар қаъридан қалқиб чиққан қалъалар.
Океандай чайқалар Жаҳон ва Тарих.
Чайқаладир Ватан тарихи.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Кумушдай ялтирар Ақчакўл,
қўриқчи қиёқлар шовуллар.
Ҳавога талпинар балиқлар,
қирғоқда сочлари тўзғоқ мажнунтол.
Асад ҳам бу ерда
пинакка кетадир беҳол.
Кумушдай ялтирар Ақчакўл,
милёнлаб балиқлар тангаси
тўкилиб қолган,
сочилиб кетгандай
шўртаъм мавжларида.

* * *

Куёш ҳам ётоққа ўрмалар сокин,
таралар уфқдан қирмизи шуъла.
Бундан-да фараҳбахш бўлади эрта,
бундан-да сеҳрли кечади тунлар.
Янада авжига чиқади ёз достони ҳам.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

КУЗ РУҲИЯТИ

Анжир соясида қунишган чумчуқ,
наҳот, сен ҳам
куз келганин пайқаган бўлсанг?

Қоратолни чуллаган ажин,
шоxlари майишган ёмон,
тагида юзларим сўлгин.

Эшикни очаман дилгир,
қўнадир елкамга қоп-қора шамол,
пойимда хастаҳол садо.

Сарғайган дарахтлар аро
беморнинг оҳидек инграйди сабо,
боғ ичра кезаман дарахтдан ёлғиз.

Қушлар уйғонмоқда чўчиб,
узилган япроқнинг шитири
дунёни қамрайди гулдурос солиб.

Товушсиз Товуш

ШАМОЛ ҚЎШИҒИНИ ТИНГЛА¹

Сарғайган япроқлар соясида жим,²
безовта қушчани кузатиб,
шамол қўшиғини тингла.

Ёмғир қиличи тиғи остида,
жиққа ҳўл бадан-ла қиқирлаб,
шамол қўшиғини тингла.

Жиловланган қулун ёнида,
олов ёлларини силаб беозор,
шамол қўшиғини тингла.

¹ Япон ёзувчиси Харуки Мураками романи номи.

² *Вилланелла* — дастлаб Ўрта аср француз ва италян халқ шеъриятида чўпонлар қўшиғи саналган уч сатрли, мисралари такрорланиб келадиган шеър шакли.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Ярим тун...
Қора куз қўйнида қорайган япроқ,
қора шамолларга тутиб қўксини,
бор овоз-ла
уйкудан уйғотар қора дунёни.

Ярим тун...
Қора куз қўйнида қоп-қора илон —
шамол
ўрмалайди ҳалак.
Юрагимда ваҳима бўрони қўпар,
атрофга қарайман жонсарак...

Ярим тун...
Қора куз қўйнида чирпирар япроқ,
ул қайга йиқилди нолон, нажотсиз?

Товушсиз Товуш

* * *

Туни билан ёмғир тинмади,
киприкларим соқчилардек тик қотди.
Кўзларимда юриб чиқди шалаббо кеча.

* * *

Ўлим билан ҳаёт оралиғида, боқ,
қор ёғаётир,
ҳамон ёғаётир қор.

*

Тузқали кетаётир оғироёқ Ой.

*

Ой кўксидан сачраётган сутга чўмилдим.

*

Чарчаган, толиққан кўзларимда уйғоқдир уйқу.

*

Нигоҳим шамолидан учаётир бўй-бастинг.

Турсун Али

•

Гуллаётган
юрак

ВИЛАНЕЛЛА

Ҳар гал сен-ла юзлашганимда,
Вужудим дарахтига армон
Чирмашади печакгул бўлиб.

Ҳар гал сен-ла юзлашганимда,
Ҳасрат кўзғалади — момақалдироқ,
Юрагим осмонин ёритар севги.

Ҳар гал сен-ла юзлашганимда,
Тушунуксиз алам, кипригимда дард,
Кўксимга кўнмаган юлдузсан, соғинч.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Ажаб, зерикарли кечмоқдадир қиш,
қор устига қор, совуқ, дилгир, изғирин.
Йўлларим қатқалоқ, сирпанчиқ, эриш,
офтоб кўзи ютар қунларнинг сирин.

Дарахтлар шип-шийдам, йўниқсиз оғоч,
сукунат қаърига сингийди дунё.
Зим-зимистон осмон киймиш кўҳна тож,
юлдузлар жамолин айлаган бунёд.

Сени соғинаман, сени ўйлайман,
соғинч йўлларимни узун этди қиш!
Ёлғизлик даштида ёлғиз бўйлайман,
туманга эврилиб борадир ишқим.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

НУРОНИЙ ДУНЁ ЛАВҲАЛАРИ

1

Қора қисмат кошонаси —
қариган чорбоқ,
булутли осмон мағзида қадим
сирлар бор.
Дунё — қариб кетган дунё,
ўйлаганим чоқ,
мотамзада бир кулбада
кўришдик дийдор...

2

Борлиққа дил чўчиб боқди,
қамашди кўзим,
кекса дунё, қадим боғда
кўшиқ элар қор.
Оғочлар энди қаламдир,
учқунлар сўзи,
қарашларинг тўлқинида
шивирлар сабо.

3

Кўп ўзимни ёлғиз сездим.
Топмадим жавоб —
изғирин, сукунат, жимлик...
Дунё — садақа.
Қор қўйнида шивирлайди
барҳаёт савоб, —
юрагимда ҳайқиради —
баҳор — садоқат.

Товушсиз ТОВУШ

ТОВУШСИЗ ТОВУШ

Ташландиқ қудуққа
сукунат чўккан.
Боқсам,
қудуқ тубидан
қўшиқдай янгради қадимий
товушсиз товуш.

* * *

Қушлар қанотида учаман бир кун,
соғинч дийдалари йиғлар, эҳтимол.
Сен нечун,
севгилим,
лом-мим демайсан!

* * *

Ойнинг шарпасидан уйғондим,
кетиб борар эди яланғоч,
сап-сариқ сочлари тўзғиган,
кўзларимни олиб қочдим-у,
мен ўзимни яшириб қўйдим.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Наҳотки, овозим қариди.
Оҳ, мағрур овозим,
вужуддан аввал,
кексайган — куз каби
қариган бўлса?..

* * *

Дағал, хунук сўзларим,
гулдай нозик кўнглингга
озор бериб тикандай,
наҳот, яшайпман
шаддод дунёда?!

* * *

Мен сўзимни айтдим,
тамом,
чилпарчин шишадай,
ҳеч кимга
йўқ энди керагим.

Лиммо-лим қадаҳдек сирли бир дунё...

Товушсиз ТОВУШ

ДАМ ОЛАЁТГАН ОДАМ

Дам олаётган одамга қийин,
ўйлар диёрида яшайди нотинч,
у бугунни ҳам,
эртани ҳам
ўйлайди беихтиёр.
Ўйлар юраги деворларин
қитирлатар каламушдай,
кўзларин калхатдай чўқир,
ич-ичини тирнайди ўйлар
у бугунни ўйласа.
Зилзила зарбидай урар юраги,
эртасин ўйласа гўзал кўринар дунё,
индинини ўйласа у,
сув сепгандек осуда...

* * *

Тонг саҳарлаб уйғондим,
о, қаён, боришим,
не қилишим билмадим, эсиз.

Сен уйғонган заҳотинг, ўғлим,
норғул шамол янглиф
дарёдай кўчага шўнғиб-да кетдинг.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Ў, ҳаётим анор дарахтига ўхшайди,
қайдам,
зотан,
мен ҳам анор каби кўкардим,
гулладим,
мевалар тугдим
бирам тотли,
о, бирам ширин.
Балки,
кимларгадир шифо,
ажабо?
Ҳаётим анор дарахтига ўхшайди жуда.
Гоҳи аччиқ, гоҳида ширин.
Умрим кеч кузагида
мен ҳам
анор дарахти янглиф
кўмилгайман она ер қаърига.
Оҳ, узун қиш,
тупроқ аро дўмпайиб ётишларим ҳам,
анор дарахтига ўхшар нақадар.

Яна баҳор.
Очилади анор танаси...
Энди мен,
анор дарахтига ўхшамасман сира ҳам.

Товушсиз Товуш

* * *

Уйкум қочди...
Туни бўйи
қулоғимга тиканақдай санчилди
аллақандай шовқин-суронлар...
Ташқарида сармаст овозлар
осмон сари ерни кўтариб
боряпти,
сершовқин парвозлар.
На бугунни,
на эртани,
ҳеч нарсани ўйламас.
Улар, балки, бахтиёр овозлар...
Балки?..

* * *

Кўнглим косасин синдирган итга,
тикилдим,
қаҳқаҳа отиб телбавор.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

НИГОҲИМ ТОВУШИ

1

Китоблар жавонга терилган,
гўё улар бир дунё гунг кимсалардек,
дардларин айтолмас ҳеч кимга.

2

Яшаётир
сен учун У
тириклайин ўлдириб ўзин.

3

Ҳув, кўчада қолган одам
тобутдаги маййит мисоли
кўзингга тикилмас умидвор.

4

Ўзин танимаган одам
тонг қўйлагига ёпишар,
отади тош кундуз кўксига.

5

Қўй, қайғурма, дунё кенг,
қўй, шодланма, дунё тор.
Мен-да алағда яшаётирман.

Товушсиз Товуш

6

Руҳим осмонида дарбадар шодлик,
гўё
яшин урган дарахтман.

7

Ёлғиз қолсам гар,
қошимга мунғайиб келасан.
О, нақадар оғир ёлғизлик.

8

Уйдан жимжит чиқдим мен,
остонага қайтдим жимгина,
сукут оламида яшайман бахтли.

9

Тошқотган уйқудан уйғотдим сени,
қўшиқ оҳангида капалак каби
хушнуд ўйнаётган паризод.

10

Нигоҳим товуши чўчитди, наҳот,
олисларга учиб кетаётган қуш?
Кўксимда ёз тафти гурсиллар.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

БЕМОР КЕЧА

*Умр йўлдошим бетоб бўлганда,
бир кечада ёзилган сатрлар*

1

Эй воҳ, сўлфинландинг, гулим,
япроғингга ғубор сепилди,
шабнам янглиғ яшнатай ўзим.

2

Тонг отмаяпти сира ҳам,
ёнимдасан-ку, нурум,
сени излаяпман титилиб.

3

Намиққан гул менинг ёнимда,
ифорин қучоқлаб ўпаман,
кўзларимга қўярман суртиб.

4

Эй қушчам, овоз пардаларинг
синган пиёла товушига ўхшар.
Синиқлари юрагимга санчилар тиедай.

5

Кўзинг дунёсида дард кўрдим,
қабристонга жимжит бориб мен
шодмон руҳимни кўмиб қайтдим.

Товушсиз Товуш

6

Эх, овозинг шу қадар нолон,
бир ўлиб мен
тириламан қошингда гўё.

7

Атиргулим, кел, тагин бир порлагин,
зардобга тўйинган юрагим
шеър ёзган шоирдай бўшансин.

8

Ичимда тун оқармас.
Зеро, юлдуз йўқ, ой йўқ,
бетобланган сенми ёхуд мен?

9

Ухляяпсан, тўлғаниб сокин,
мен эса уйғоқман,
дилимда Зулжалолга илтижо.

10

Ҳали сен соғайиб кетасан, гулим,
кўзларинг селида чайқалиб,
кузатасан мени ортимдан.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

МУШУК ҲАҚИДА ИККИ ШЕЪР

1

Амалдордек тажанг мушук авзойидан, ў,
қанотларин юлди битта-битталаб
бояқиш ҳуркак мусича.

2

Тун бўйи ҳовлимда изғиди ёнаркўз мушук,
Юрагимни эса
тинимсиз кемирар фирибгар сичқонлар.

* * *

Юрагимдан қачон қайтишингни сўрайин десам,
жойида йўқ
севиб қолган телба ошиғим.

* * *

Йўқ, бу сенинг аксинг эмас,
менимча, дарахт,
сувда юзиб юрган илонлардир баҳайбат.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Бу қандай жой,
қандай макон,
қаёққа қарамай уриляпман шамолга?

* * *

Учгим келди,
гулим, сен сари
капалакнинг пар қанотида.

* *

Сени сийратимдан тополмадим ҳеч,
кўз ўнгимда узоқ яшаётган дўст.

* *

Болам, сени ўйляпман мен,
сен-чи, нени излайсан тажанг?

* *

Юрагимнинг сарҳадсиз уммонида
тунлари шарқирар кундуз ранглари.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ШУЪЛАЛАР

Кўзларинг остонасида қайғуни кўрдим.

*

Сочинг толасида кўзим ранги барҳаёт.

*

Тунни ютиб борар сарғайганча Ой.

*

Тун уйқусин бузди қарға фиғони.

*

Отнинг туёғида чайқалади йўл.

*

Қалбинг кўпригидан ўтмоқдаман жим.

*

Аягин, изларимни босмагин, оғам.

*

Ой билан сайр этаман бу оқшом ёлғиз.

*

Ичимда, оҳ, қақшаган ҳаёт.

*

Қалбимдан, муҳаббат, сирғалиб кетаётирсан.

Товушсиз Товуш

*

Шамоллар йўлидан кетаман гоҳи.

*

Кўзинг уммониغا чўкаяпман шод.

*

Теграм узра шамол тош чайнар баъзан.

*

Овозинг ифори кирди тушимга.

*

Мен, ғалати, эртани бугун кўряпман.

*

Кўнглинг эшигини очасан ийманиб.

*

Ёлғизлик отида эгарсиз кетиб борар шикаста бир қалб.

*

Толиққан кўзларимда уйқисирар тун.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

СЎЗ ДЕНГИЗИ

Қиш.

Дўрмон.

Туманзор қўйнида кезаман.

О, қаршимда,

Шукур Холмирзанинг дала ҳовлиси,

гўёки,

поёнсиз денгизда юзаётган қайиққа ўхшар.

Толгин эшкак эшаётир Шукур Холмирза.

Чекаётган сигарети

ёнади юрак каби.

Бошида чайласи — шляпа, мисоли наср тожи.

Шукур Холмирзанинг дала ҳовлиси,

гўёки,

поёнсиз денгизда юзаётган қайиққа ўхшар.

Ҳорғин эшкак эшаётир Шукур Холмирза.

Сўз тўлқинларининг камалакдек рангин ёллари

оловдай ёнади,

шуъласи ёритар қўлларин,

юзларин,

вужудин.

Сўз тўлқинлари

эркалайди уни паризод янглиф.

Сўз тўлқинлари узра

эшкак эшади адиб.

У қоядек тик юзадир ўзи бунёд этган Сўз денгизида.

У юзадир,

қадимий дунёга сола қасрига.

Товушсиз Товуш

Саросар туманлар оғушида кезаман.
Тоғдек кўринади,
Шукур Холмирзанинг яратган қасри.
Ўтган адибнинг зийрак кўзлари,
Абадият қаъридан жаранглар сўзлари —
Орзудаги ҳикоялари улкан лашкари.

Дўрмон.
Елвагай туманлар ичра кезаман сархуш.
Чўққи мисол кўринур,
Шукур Холмирзанинг дала ҳовлиси.
Худди поёнсиз сўз денгизида
юзаётган қайиққа ўхшар.
Эшкак эшаётир Шукур Холмирза.

Дўрмон...

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

РАССОМ УСТАХОНАСИ

Қандай ранглар бу, қандай оҳанглар!
Уолт Уитмен.

Ола-говур шаҳар...
Сервиқор кошона чўнг қаватида,
ажаб дунё — Рассом устахонаси.
Димиққан хонада рангларнинг иси
аччиқ изтироблар бахш этар руҳга.
Дардчил туйғуларга чўмилар вужуд,
Эҳтирос уммонида қалқийди дилим.
Хонада қалашган суврат — тасвирлар,
гўё неларнидир бетин шивирлар.
О, қандай ранглар бу, қандай оҳанглар:
юз-кўзига қора чапланган қуёш,
кўксига доғ тушган ой, ишвакор юлдузлар,
маммалари очиқ — гира яланғоч аёл,
жулдурвоқи кийинган бола,
девдай одам пойида эзгиланган лола,
тилин ямлар қонсираган шер.
Деворда синган най осиглиқ,
ярадор қуш талпинар қўкка.
Кўзига мунг тўлган тиланчи,
оломонга боқар тиз чўка...
О, қандай ранглар бу,
қандай оҳанглар:
вужудим ёндираб Рассом устахонаси.
Бунда дарё каби шарқирайди ҳаёт.
Энди,
қаён қочиб кетолгайман мен
кўзим диёрига чўккан ранглардан?

Ногаҳон қизғандим кўзим дунёдан...

Товушсиз ТОВУШ

ТАНҲОЛИКНИНГ БИР ЮЗ БИРИНЧИ ЙИЛИДА

Габриэл Гарсия Маркеса

Балки тонг,
қарайман энтикиб атрофга,
ҳеч вақо йўқ.
На шўхчан қушлар парвози,
на-да бўйчан дарахтлар сафи,
атроф чаноқдек бўм-бўш,
ўйилган чоҳга ўхшайди дунё.
Қуёш борми,
кўринмас,
осмон борми,
туби йўқ.
Гўё ерга зулмат қулочин ёйган.
Балки, оқшом,
қайга қочган юлдузлар?
Ой қайларда санғийди бевафо мисоли.
Қарайман энтикиб атрофга,
дунё сукунатнинг чўлидир.
Кундузми, ёхуд тун?
Билмайман, не тонг.
Сўзим борми?
Борми овозим?
Ўзим борми?
Балки, овоз пардаларим ютадир шамол.
Балки қўмган ўзимни тўзон?
Мени изланг,
Изланг, жўралар!
Мен, ахир, борманми?
Қайдаман ўзим?
Қўланкамни топиб келманг
тагин сиз менга...

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ИНАНГУ

1

Мен кўл каби сокинман роса,
ғалаёнсиз, тўлқинсиз сувга,
сиз, тош ота кўрманг сира ҳам!

2

Мен осмон тоқида яшашим учун
сени ўлдиришим зарур
илон янглиф судралиб ўтаётган Вақт!

3

Сукунат кўлини чайқайди
осилган соатнинг чиқ-чиқи,
шукур, юрак тингани йўқ соатдек!

4

Осмонда қуёш бор, қор ёғаётир,
осмон-да совуқ, сенинг қаҳринг каби,
вужудимни тиглаётир.

5

Тун ярмида мени уйғотди,
ярқираган юлдуздек,
чақноқ, маънос кўзларинг нури.

6

Кўзларинг ёғдуларида
мен ўзимнинг энг дилгир, толгин
сувратимни кўриб қувондим.

7

Ичимда овозсиз йиғи бор.
Қандай қилай, севгилим,
бағримда муҳаббат тиғи бор.

Товушсиз Товуш

8

Намчил ҳаво, оғрир оёғим,
сенга етай десам, йўл йироқ,
эй мунғайган бенаво гўша.

9

Мен ўзимни алдаб яшайман.
Боқ, нақадар ёлғончиман мен
бу ёлғончи дунёда.

10

Шамолнинг уйида қолдим бу кеча.
Исиниб ухладим бағоят.
Ўғридай тўрт тарафга боқдим тонг чоғи.

11

Нигоҳингдан отилган товуш
олисларга итқитди мени.
Энди, сен, қайдасан, етмас овозим?

12

Тақиллатиб умид эшигин,
Кўнглинг остонасида жовдираб турдим.
Сабрим жандаси йиртилиб қайтдим кўр қушдек.

13

Кўшним хурмо берди
қиш чилласида,
совқотган кўксимга бош қўйди қуёш.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Чироқ ўчди.
Хонамга зулмат капалаги қанотин ёйди.
Ҳарён урилгайман сўқир каби мен.
Оламни ёритсанг-чи,
қалбимдаги ботмас қуёшим.

* * *

Севгилим, энди мен
овунаман соҳибжамол мастоналар бирла.
Ў, барибир,
улар ҳам малҳам бўлолмайди
синган шохдай кўксим доғига!..

* * *

Пат мисоли тош роса енгил,
тош тоғ каби жуда ҳам оғир.
О, икки ўт орасинда
ҳайрат,
ўкинч шамоли
юрагим боғида тўкадир хазон.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Эзилиб-эзилиб ёққанда ёмғир,
ер юзига тошиб чиқди чувалчанглар ҳам.
Қани тупроқ қаърида қолиб кетганлар?
Қани?

Руҳим узра ёға кетди савол ёмғири.

* * *

Бир чеккада мунғайган қабрдан, ажаб,
униб чиқмиш гаройиб гуллар.
Япроқларига шудринг мисол тўкилди
маъюс қалбим ҳам.

Теграмда-чи, китоб ўқир қадимий дунё.

* * *

Жавзо офтобидан сарғайган япроқ,
бошинг узра,
наҳот, келиб қолмиш куз?
Ишонмадим кўзларимга,
ишонмадим сўзларимга.

Биринчи кунидир ёзнинг эртага.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ОЙ КЎЛАНКАСИДА...

Адашган шуълаларга осилиб, сенга интиляпман,
булутлар чимилдигига бурканган севинч.

*

Тунлари қулоғим деворин бузар
тилини чархлаётган чигиртка.

*

Ой кўланкасида ухлайди бир қуш
Қуёшдан эртароқ уйғонмоқ истаб.

*

Гул баргига бошимни қўйиб,
тонг оттирдим осуда, майин.

*

Оғир йўталади тошбақа шўрлик.

Товушсиз ТОВУШ

КЕЛАЖАКНИНГ ТУҒИЛИШИ

Элчи майсаларга бурканган йўлак,
Ҳомиладор аёл —
мисли тўлин ой.
Хушрўй кўринмоқда
меҳрибон фалак,
у битимсол гўзал — илоҳий чирой.

Қалдирғоч ўргилиб
қўнар сочига,
лобар юзларида балқийди куёш.
Насим эркаланиб,
кел қучоғига,
зеро, тўйчи қушчалар йўлдош.

Пойида анвойи гуллар ўйнайди,
қалбида дарёдек
тошадир ғурур.
Унинг-ла,
шодликнинг ўзи қувнайди,
бахт аталмиш тулпор олда югурур.

Сирли оҳангларга чулғанган дунё,
оғироёқ аёл —
йўл босар бардам.
У,
омон манзилга етсин, илоё,
бешиқдор дарахтга эврилсин бирдан.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

АВТОПОРТРЕТГА ЧИЗГИЛАР

Ҳали уйғонмасдан янгроқ товушим,
ичимда уйғонар хўрсиниқ.
Уйғонар ичимда момақалди роқ.

Йўқ, занжирсиз ит эмас,
мени қаттиқ қопади
яланғоч овозим жимгина.

Телба хаёлимнинг ортидан
боравердим сокин ошиқиб,
гуноҳкор бир менми, билмадим?

Бу кеча кўзимга қўнмади уйқу,
бедор одам жимгина
сўзлаб чиқди, йиғлаб чиқди ичимда.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Сени унутдимми, қалбдан сўрайман,
кўзим сарҳадида сачрар қатра ҳайқириқ,
дилим риштасига илашар оғриқ.

Сен хаёлсан, бесарҳад хаёл,
унугиб бўларми, о, ахир, сени,
юрагим тубига чўккан Аёл?

Бас, унутмоқ бўламан сени,
кўкрагим устидан ўтади
гурсиллаган таниш қадамлар қавми!

* * *

Юлдуз янглиғ олисдасан, севгилим,
гуриллаб ёнаётган оловдай
ёндирасан вужудим дарахтзорини.

Вақт деворига суяниб,
сени кўп ўйлайман, севгилим.
Айтгил, девор нурамасми, ахир?!

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ТАЗОД

Комилага

Нақадар ўжарсан,
эй соҳибжамол,
бўйсунмассан менга ҳеч қачон.
Тиз чўкмасман
пойингга мен ҳам.
Икки ўт ёндирар энди дунёни.

* * *

Юрагим
эгасиз уй каби бўм-бўш.
Сен тарк этиб кетдинг мени.

Рўпарамга келдинг,
эй олислаб кетган севгилим.
Бироқ сени кўрмаяпман мен.

* * *

Сенинг нигоҳингга ҳеч ким сезмаган
тигли найза кўрдим мен.
Во ажабо,
қалбим гулшанида
сен томон талпиниб гуллаётган
хаёл чечаклари
қовжираб сўлди.

* * *

Узоқ вақт изингдан юрдим,
боладай адашдим кейин.
Қандай аччиқ,
қандай гўзал
адашган кимсанинг хуркак қисмати?

Товушсиз Товуш

НОТАНИШ ҚИСМАТ

Хувиллаган бекат.
Йўл чеккасида
Уни учратдим мен,
ёлғиз, хаёлчан.
Чақмоқлар чақнади қалбим қасрида,
вужудим қамради
ҳузур, ҳаяжон.

Тўхтагдим автони.
Уни имладим,
бесўз боравердик,
йўл эса узун.
Ойнадан узилмас қайноқ нигоҳим,
нечун,
Унинг чўлпон кўзлари маҳзун?

Нечун,
сўлғин гулдир сутдай юзлари,
булут ортидаги ойдек нигоҳи?
Ё фалак,
бутунми унинг сўзлари,
ёхуд юрагига чирмашган оҳи?..

Бағримни куйдирар ўтлиғ саволлар,
ва азоб жарига
ирғитар қийноқ.
Қора дунёларга бошлар хаёллар.
У, шундоқ ёнимда,
унсизман, бироқ...

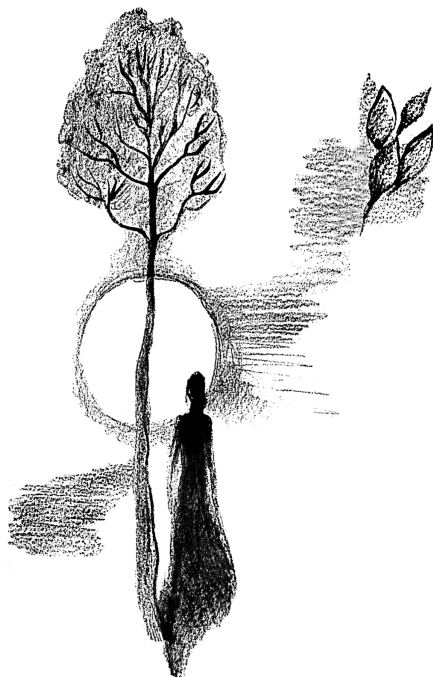
Турсун Али

•

Гуллаётган
юрак

Дарёдай шаҳарнинг асов кўйнида,
автодан тушди-ку,
сўзсиз, беозор.
О, қаён кетди У,
ҳаёт ўйнида
қалбимни қақшатиб — қисматига зор?!

Неларни тарк этди ўша кун Аёл?..

Товушсиз Товуш

* * *

Нетай, севиб қолдим мен сени,
сен эса,
севишга жуда ҳам ёшсан.

Қариган қўлларим,
навқирон сочларинг сийпалар.
Ўртада масофа бунчалар узун?

Кулча юзларинг ўпар эдим мен,
оҳ, ўшал бўсалар, мени
изтироб дўзахида куйдирар беҳад.

* * *

Бир бора мени ҳам ўйлайсанми, айт?
Эй оқбилак қорақўз,
юраги шодликка тўлган паризод.

Гарчанд, тош бўлсанг ҳам,
кўнглингни забт этаман бир кун,
меҳримдан симобдай эригай тош ҳам.

* * *

Гуриллаб ёнмоқчи бир оловсан, сен,
кўзларинг қаъридан чақнар аланга,
тутунсиз ёнади сийналаринг, о.

Менинг-да қалбимга соласан оташ,
гулханга айланар совуқ вужудим,
энди чатнаган дунёга ўхшашим тайин!

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Роса узоқ йўл юриб,
сени топдим,
топганим ростми?
Жимгина қарайман топталган Гулга.

Адоқсиз эртакка ўхшайди умрим,
унда сен борми?
Юзларингни сийпалар қўлим.

Ухлаётган сулув аёлнинг
дарё сочларида чўмилмоқ,
оҳ, нақадар гўзал.

Туйғуларим бағридан
сени топдим, ниҳоят,
бизлар бахтли бўламиз ғоят.

Товушсиз Товуш

* * *

Тақдир сўқмоғида
сени топдим-у йўқотдим,
йўқотганим ростмикан, ахир?
Фалақдан сўрайман
офтобдай ёниб.

* * *

Капалагим,
яна сен-ла учрашдик,
кел, мен билан қолгил,
анорзор мисоли
порлар юрагим.

* * *

Нақадар узун,
нақадар баҳайбат,
ёлғизлик қўшиғи.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

К.га

Севиклигим,
сени ташлаб кетдим мен,
улоқтирилган гул мисоли.
Мен энди ёлғизман
бул ёруғ,
бул қоронғу дунёда.

Ошёнидан учиб кетган лочиндай,
сени ташлаб кетдим.
Қаён кетдим,
ё Раб,
ўзим ҳам билмасман.

* * *

Бизлар учрашдик,
ў, кундуздек ҳайқариб.
Хайрлашдик
тун каби сокин.
Энди,
сен йўқсан,
сен йўқсан менинг ёнимда.
Мен эса,
энтикиб.
энтикиб,
сочларингни силайман, севгилим.

Овозим кўланкаси

Мансур шеърлар

*Шеърият,
мени кечир.
Сенинг барча қонунларингга бўйсунолмайман.
Шеърият,
сенинг измингда — темир йўлда югандай
юрмоқ йўқ.*

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ЯНГИЛИК

Шеърият...
Мен сени севаман.
Сен энг гўзал,
энг ҳаёли қизсан гўё.
Сен менинг ишонган тоғим,
яшнаган боғим.
Сен менинг танҳо ёримсан,
боламсан.
Сен менинг боримсан.
Йўғимсан...
Йўғу боримсан...
Шеърият,
мени кечир.
Сенинг барча қонунларингга бўйсунолмайман.
Шеърият,
сенинг измингда — темир йўлда юргандай
юрмоқ йўқ.
Зотан,
туйғуларни тулпор каби
жиловлаб бўладими?
Эҳтиросни кўл сингари тиниқлай нечун?
Сўзларни маҳбус каби
қамоққа солмасман.
Ахир,
шоир сўзи қуш каби эркин,
бемалол парвоз этмасми юракдан юракка.
Шеърият...
Эркин яралмоғинг,
эркин яшамоғинг шарт,
сен менинг қонли юрагимда...

Товушсиз Товуш

ЎН САККИЗ ЁШЛИГИМ

Ўн саккиз ёшлигим...

Энг маҳзун, энг шодон мавсум.

У юпун кезган мусофирлик кўчаларида.

Тошкент.

Себзор, Тарновбоши маҳалласи.

Боши берк кўчадаги ижара уй.

Бургут қанотлари янглиғ дарвозани очиб оҳишта,
ийманиб кирган, тортиниб чиққан ўн саккиз ёшлигим.

Хонадон соҳиби вазмин инсон,

отамнинг биродари,

Асадулла ота паноҳида кечса-да,

ўн саккиз ёшлигим,

оила аъзолари шажарасига кеч ўтқазилган ниҳолдай
қисинган, қимтинган кечмиши.

Ўн саккиз ёшлигим...

Соҳир шеъриятга шайдо юрагим,

шинам ҳовли гулғунчасин севган,

ҳар нарсадан уни ортиқ кўрган.

Гулғунча қошида энтиккан.

Дийдорига узоқ-узоқ кўз тиккан,

бедор.

Ўн саккиз ёшлигим...

Издихом шаҳарнинг “Эски китоблар”и-ю,

бор китоб дўконларин беш бармоғидай,

номма-ном билган.

Китоблар қўлтиқлаган.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

Пушкин, Некрасов, Лермонтов,
Қаҳҳор, Ойбек, Миртемир...
Эй, қанча-қанча қўлма-қўл ўқилган,
нодир китоблар...

Ўн саккиз ёшлигим...
Овозим ва умрим етмайди сира.
Ўн саккиз ёшлигим...
Кундуз ишлаган.
Оқшом таҳсил олган кечки мактабда.
Шўх-шаддод тенгқурлари бирла қизларни остонасигача
кузатиб қўйган.
Тунлар шеър машқ қилган.
Абдулла Орипов “Митти юлдуз”и ҳужрасин чароғон
этан.

Ўн саккиз ёшлигим...
Анорзор ҳовлисин қўмсаган.
Тупроқ кечган кўчаларин соғинган.
Пахта далаларин изтироб билан эслаган.
Соғинчидан анор доналаридай бағри ситилган...
Танасига исмин битган дарахтларин соғинган.
Гоҳ сокин,
гоҳ саркаш оқувчи ариқларин қўмсаган.

Ўн саккиз ёшлигим...
Марҳума онасин қайта-қайта тушида кўриб,
кўзларидан ёмғир ёққан,
юрагида гумбирлаган момақалдироқ,
чақнаган чақмоқ.

Товушсиз Товуш

Ёнтоқ илдизидай — ўйларида отаси...
Рутубат тунлар укалари ила тотли сирлашган.
Юлдузлар-ла бўйлашган...

Ўн саккиз ёшлигим...
Умримнинг энг маҳзун, энг шодон мавсуми...

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Оқ ёмғирлар ёғар юзларимга,
кўзларимга,
сочларимга,
ёғар осмоннинг меҳр-саховати,
инъоми бўлиб.
Ёр зулфидай
қуйилар бўйнимга,
кирар бағримга,
шифобахш ифор таратар димоғимга.
Оқ ёмғирлар ёғар
муҳаббат бўлиб юрагимга.

Оқ ёмғирлар ёғар,
ёмғир остида
қишлоқдаги ўғилчам қўлчаларин кўкка чўзганча:
“Ёмғир ёғалоқ, эчки соғолоқ”, дея
чучук тилчаси билан
осмонга қичқираётир,
заминга сигмаётир.

Қувонч бўлиб оқ ёмғирлар ёғаётир.

Товушсиз ТОВУШ

КЎНГИЛ ДАРСХОНАСИ

Иброҳим Фафуровга

Китоб жавонимни титкилайман.
Ярқ этган чақиндай кўзимга тўқинар:
“Гўзалликнинг олмос қирралари”.
“Унутилмаган боғ” яшнатар юрагим дашт-далаларин.
Бунда Усмон Носир ёниб шеър ўқир.

Китоб жавонимни титкилайман.
“Жозиба” оҳангларда шеър ёзар
“Она юрт куйчиси” устоз Миртемир.
О, эл шоири мисраларида
“Ёнар сўз”, “Юрак аланга”...

Китоб жавонимни титкилайман.
“Прозанинг шоири — Саид Аҳмад”.
“Уфқ” бағридан термилар хушчақчақ,
маъюс кўприк солур
дилга “Лириканинг юраги”.

Китоб жавонимни титкилайман.
Ўгли кўзларимда “Эл эркинлиги”.
Ёлғиз Оллоҳимга “Илтижо” айлаб
дилимни уйғотар “Ҳаё — халоскор”.

Китоб жавонимни титкилайман.
Буюк Достоевский бирла
ўз тилимда сўзлашурман,
руҳиятим синар чиннидай чил-чил.

Ў, Хемингуэй Навоий тилида сўзлайди бийрон.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

Китоб жавонимни қўмсайман.
Руҳим денгизида қўпар “Қиёмат”.
Бошим узра кезар
“Чингизхоннинг оқ булути”.
Юрагим дарсхонасига кирар
Мапассан, Нозим Ҳикмат.
“Азизим” бахш этар “Сурур”.

Оҳ, жонимни ачитар ярадай
Нитшенинг “Зардушт таваллоси”.

Китоб жавонимни титкилайман.
Тиллашурман
колумбиялик буюк Габриэл Гарсия Маркес билан.

Авлиё каби
мени юксалтирар осмон сари
“Конфуций ҳикматлари”...

Китоб жавонимни титкилайман.
“Ям-яшил дарахт” соясида
етмиш ёшли донишманд Иброҳим Ғафур.
Унинг ям-яшил қўллари тўла китоб.
У дунёга боқади
нигоҳлари ям-яшил.
Ям-яшил қўкламдай унинг борлиғи.

Товушсиз ТОВУШ

ЎХШАШЛИК

Куз...

Сен сари боряпман.

Қадамларим еллар каби илдамлашар саросар.

Заъфарон япроқларинг янглиғ

тўкилмоқда қариган сочларим.

Шарқираган сувларинг тиниққан мисол,

жўшқин туйғуларим тинмоқда.

О, шамолингдек бағримда увиллар шамол.

Узун-узун ёмғирларингга ўхшаш ёмғирлар

ёғилар вужуд-вужудим қаъридан.

Ҳаволаринг каби кун сайин совимоқда олов юрагим.

Куз...

Сен сари боряпман яқинроқ.

Кечиккан баҳорга ўхшайсан бунча?

Куз...

Кечиккан севгига ўхшайсан.

Куз...

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ҚИШ РУҲИЯТИ

Қиш... Совиди кунлар.
Бемор хаёлларидай
чўзилди яхлаган тунлар...
Қор бутун борлиқни
гўё кафанга ўраган.
Ҳатто,
қора қарғалар хаёлчан ўлтирар
қунишиб қарахт.
Бир кечада сочи оқарган одамдай
оқарган дарахтларнинг
ҳувиллар бағри.
О, не-не қоракўз қушлар
учиб кетган
илиқ уммонли ўлкаларга.
Бугун ҳувиллар дарахтлар,
ҳувиллар теварагим.
Ҳувиллар юрагим менинг.
Қиш... Совиди кунлар.
Бемор оғриғидай
чўзилди яхлаган тунлар...

Товушсиз Товуш

ҲАЙРОНЛИҚДА

Барвақт уйғондим.
Йўл олдим улкан шаҳарга.
Кўчалар жимжит.
Хувиллар Ҳаяжон.
Хувиллар Юрагим.
Темир излар ялтирар совуқ,
гўё яланғоч ханжар.
Тобутсиз майитдек дарахтлар.
Атрофимда майсалар синиққан — етим боладек.
Девқомат биноларнинг кўзлари юмилган,
ер ютса парвойи палак!
Мудроқ туядай
серрайган ошхонага кираман отилиб.
Ҳаммаёқ бетартиб,
айқаш-уйқаш.
Ҳар жой-ҳар жойда шишалар
ухлар оғизлари ланг очиқ.
Сигарет қолдиқлари ётадир ҳасратимдай сочиқ.
Тонгги шаҳар
кўрпага бурканмай ухлар,
чарчаган,
толиққан,
сочлари тўзғиган фоҳишадай...

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ЎТАЁТГАН ЛАҲЗА

Ўтаётган лаҳза.
Ўтаётган кун...
Ўтаётган йил.
Жуда узун,
жуда қисқа умр.
Йил фасллари инсон умрига ўхшайди.
Табиат ва инсон бир-бирига уйқаш,
бир-бирига уйғун.
Шеърят салтанатининг буюк подшоҳи
Навоий ҳам
инсон умрин тўрт фаслга қиёслаган.
Мен ушбу сатрларни ёзаётганимда,
шундоқ деразам ортида
шивалаб ёмғир ёғарди.
Мунғайган дарахтларнинг
сўнгги заъфарон япроқлари ивиб,
қушдай учиб лойга қоришар,
қарғалар қағиллаб чақирар қорни.
Шалаббо мусича айвонимда патларин тўзғитиб
қуритишга интилади.
Бу манзара мени
оғир ўйлар гирдобига отди.
Кечагина адиб Саид Аҳмад
саксон етти ёшида оламдан ўтди.
Гарчи,
қишнинг илк кунлари бўлса-да,
эҳтимол,
унинг умрида қиш аллақачон
ўз ҳукмини ўтказиб бўлганди...
Балким,
умр йўлдоши латиф шоира
Саида Зунунова оламдан ўтганида
адиб умрида ҳам
қиш ҳокимликка ўтгандир...
Балким,

Товушсиз ТОВУШ

соч-соқоли қордай оқарган дамлар
унинг дунёсида қиш кезгандир...
Балким,
туйғулари, эҳтирослари тинганида
адиб умрида қиш барқарор бўлгандир.
Балким...

Деразам ортида ёмғир ёғар эзгин-эзгин.
Тобора тўлиб борар ўксик юрагим.
Кўзларимга кириб келар
олтмиш икки йил яшаб ўтган
устоз Рауф Парфи.
Во дариғ,
балки, шоирни шеър изгироби қийнаган.
Балки, уни илҳом париси ҳижрон ўтида ёндирган.
Балки, уни сукунат ўз қабристонига дафн этган.
Балки, шоирни ўлим соғинчи олиб кетган.
Балки...

Мен ушбу сатрларни ёзаётганимда
ташқарида ёмғир
қорга айланишга шайланар эди.
Ўтаётган йил
кўзим олдидан бир-бир
кино тасмасидай ўтди.
Бир нечта шеър қоралабман.
Бир кучоқ китоб ўқибман.
Таржима дафтаримда япон адабиётидан
бир қанча шеърлар ўзбекчалаштирибман.
Эски шеърларимни қайта-қайта ишлабман.
Ҳаммасин жамласам,
“Ой япроғи” номли
янги шеърый китоб тайёрлабман...

Ўтаётган йил
Ялдо кечасидай жуда узун,
қиш кунидай жуда қисқа.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ОВОЗИМ КЎЛАНКАСИ

Сен бетобланган кун...
Тоғлар каби
оғир ўйлар гирдобига
гоҳ харсангдек чўқдим,
гоҳ қалқидим пўкак мисоли.
Гулим,
овозинг ярадор куш.
Гўё тигланган,
хириллар овоз.
Палағда-алағда сўзларни тушуниш оғир.
Эй нафис, гўзал овоз!
Қайдасан?!
Ҳайқирдим, дунёни тутиб ларзага.
Денгиздай чайқалдим.
Синмас бошимни тошларга урдим нолон.
Баҳайбат ит тирнади руҳимни.
Кулранг туман кўмди очунни.
Дилим дунёсин топтади қора айғир туёқлари.
Ўрмалади вужудим аро қорақурт.
Сен бетобланган кун ўлдим,
тирилдим бежон, беруҳ.
Эй нафис,
ифор бўйли овоз, қайдасан?!
Дунёни чулғади,
менинг-да мажруҳ овозим.
Овозим кўланкасида эзилдим,
узоқ эзилдим.

Товушсиз ТОВУШ

БОЛАЛИК

У

ташқарига эшикдан эмас,
деразадан чиқар отилиб.
Ичкарига отилиб эшикдан кирар.

У

ўрик шохида
кушдан кўра эркинроқ қилар ҳаракат.
Қишнинг қора совуғида ялангбош,
ялангоёқ
музлаган қорларни синдириб борар.
Тўлқин-тўлқин сувлар юзида
балиқлар ила
юзишни айлар рақобат.
Жарликларга шерваччадай ўзин итқитар ёвқур.
Қизғалдоқлар очилган томлардан
сакрар қоплондай.

У

жуда енгил,
ҳаволардан-да енгил.

У

боласи, ахир,
она табиатнинг.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ШОВВА¹

Ҳовли этагидан катта ариқ оқар.
Ариқ лабида бўйчан тераклар,
қари толлар.
Димоққа урилар ялпиз бўйлари.
Сув юзида ўйнар капалаклар,
сўзанақлар.
Шундоқ,
пахтазорга туташган жойда
шовва шовуллар.
Унда
менинг яланғоч болалигим
қанча-қанча кулчаларин
қилар “оқизоқ”.
О, болалигим оғзида
эриган лаззатли кулчалар,
ширин кулчалар...
Воҳ,
қайси кун шоввадан
кулчамни оқизиб кетди ариқ.
Ортидан болалигим чопди қува-қувалаб.
Оҳ, ўша-ўша шоввадан
олислаб кетди болалигим.
... Бугун катта шаҳар четида
болакай қичқирар
сочлари оппоқ.
“Ҳей шовва,
шовважон, қайдасан, шовва...”
Бироқ, садо йўқ,
садо йўқ...
Садо...
Садо...

¹ *Шовва* — катта ариқларда қўлбола тўсиқ, тўғонча.

Янгарган туйғулар

*Улкан боғ.
Оқ ятакли боғбонин эса,
милтиғи йўқ қўлида.*

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ТЕПАЛИК

Болалигим кечган уйдан сал нарида
туядай
дўмпайиб турар тепалик.
Оҳ, ўшал тепалик
ортида тенгдошим —
ака-ука Иброҳим ва
Мадаминнинг уйи бўларди.
Улар ила дўст,
нақадар иноқ эди болалигим.
Тепалик бахш этарди бизларга сурур.
Ўша кезлар тепалик
завқ-шавққа тўларди лиммо-лим.
Гўзал кечар эди қанча кундузлар...
Иброҳим севарди шеъриятни, севарди жуда.
У севарди
капалакни, севарди гулларни.
Севарди кўлдаги балиқларни.
Қўшиқ куйлар эди Мадамин.
У куйларди маҳзун, маъюс...
Куйларди...
Эвоҳ, Турди хола кейинчалик ўғилларин
ишонмай қўйди еру кўкка.
Чақириб, бақириб
тепалик бағридан кетарди юлиб...
Армиядан телба бўлиб келгач тўнғичи,
кейингисин
тугаган бўлса-да хизмат муддати,
қайтмагач уйга, ғалати бўлиб қолди Турди хола.

Товушсиз ТОВУШ

Гоҳ-гоҳ бўзларди,
узун улур эди она бўридай.
Воҳ, бир оқшом қип-қизил тўшакка буркаб,
фожа олиб кетди Иброҳим, Мадаминни.
Ўшанда
бутун қишлоқ қалқди изтироб уммонида.
Турди хола
ўз фарзандларин болта билан чопибди,
деган ваҳимали
шивир-шивир юзди қишлоқ узра оғирдан оғир.

Мен, ўша-ўша, болалигимни
йўқотиб қўйдим.
Балки, ўшанда тепалик
бағрига сингиб кетган Болалигим.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

БОЛА, АСКАР, КЕЛИНЧАК ҲАҚИДА ҲИКОЯ

Болалик йилларим...
Бизнинг тор кўчага
ҳарбий кийимда,
кўзлари қоп-қора,
буғдойранг бир аскар келди.
У ўғирликка тушган одамдай,
негадир чўчиб,
ийманиб,
атрофга аланглаб,
мени имлаб:
“Биласанми, — деб сўради, —
Лола опанг уйини?”
“Кўшнимиз Ҳанифа холанинг келини”, —
дея кўрсатдим зангор дарвозани.
Шунда аскар юзлари
қизарди анор каби.
Чақнаб кўзлари,
ненидир шивирлаб олди лаблари...
Сўнг у
қалтироқ кўлларин
қўйиб елкамга,
хат яшириб қўйнимга,
синиқ товуш-ла:
“Бергин, — деди, —
Лола опангни ёлғиз ўзига”.
Мен бўлса,
нимадандир қувониб,
хатни гулдай авайлаб,
тутдим Лола опам қўлига.
У хатни олган дам

Товушсиз ТОВУШ

Ўқиб,
кўзларига суртиб,
йиғлади ўксиб-ўксиб.
Сўнгра қучоқлаб мени,
ўпиб юзларимдан,
кўзларимдан,
сўради овози титраб:
“У кетдимикин?
Элтасанми хат ёзиб берсам”, —
дея кўзларимга тикилди илтижо ила.
Ўша кундан мен аскар акали
ва чиройли опали бўлиб қолдим.
Энди ҳар кун
келинчак опам уйида
унинг сепларига,
йўқ, сепларига эмас,
чаросдай қоп-қора кўзларига,
қирққокил сочларига,
узун-узун киприкларига,
атлас кўйлақларига боқиб тўймасдим,
кетмасдим қошидан.
Бир оқшом,
чиқмайди эсимдан сира,
яна учратдим менга юлдуз берган акамни.
У мени қучиб, эркалаб,
“Опангни чақиргин”, — деди-да,
ўзи бўлса кетди дала томон...
О, ўша кун улар,
қари туллар панасида
шивирлашди узоқ...
Ўшанда келинчак опам елкаси,
негадир титради дир-дир.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

Кипригига тизилди мунчоқ-мунчоқ ёш.
Мен чидолмай
келинчак йиғиларига,
уларни тарк этиб,
уйга чопиб,
бурканиб олдим кўрпага...
Эрталаб кўз очсам,
кўшнимиз Ҳанифа холанинг
учар эди ҳовлимиз узра овози:
“Ер ютқур келиним қочибди
шаҳарлик бола билан”, — дея
койирди, қарғарди Лола опамни.
О, ўшанда илк бор
қулоқларим шанғиллаб,
зирқираб кетди юрагим.
Илк бор босди вужудимни титроқ,
негадир бурканиб кўрпага,
йиғладим узоқ...
Йиллар ўтди,
бўй чўздим
юксак орзуларнинг беланчагида.
Бироқ,
учратмадим бошқа
кўшнимиз келинчаги
Лола опамни.

Товушсиз ТОВУШ

КЎЛ

Болалигим ўсган ҳовли этагида кўл бўларди.
Суви шу қадар сокин,
тиниқ эдики,
ёз осмонига ўшаб кетарди.
Кўлнинг қирғоғида
энам каби букчайган толлар
яшил сочларини
сувга чаярди.
Кўл ўртасидаги қамишзор
хилқатдай чорлаб болалигимни шовуллар.
Ўша кезлар
мовий кўл бағрига шўнғирди болалигим.
Кумуш тангаларини кўз-кўз этаётгандай,
кўкка сапчирди ялт этиб балиқлар.
О, кўл бўйлаб
балиқлар-ла сузишарди болалигим...
... Букун ўшал кўл,
ўшал балиқлар йўқ ҳаёт уммонида.
Бироқ,
хотиротим кўлида ўшал балиқлардай
сузиб юрар ҳамон болалигим.
Ўқтин-ўқтин
ўшал балиқлардай
болалигим сапчир хотиротим осмонига.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ҚАРИ ТОЛ

Деразам ортида ёлғиз кекса тол.
Ниҳоллик пайтларидан кесилмаган ҳеч.
Оғочлари ўсади ёйилиб,
барглари, о, нақадар қуюқ.
Мен
ҳар гал унга тикилсам,
руҳимнинг шодмонлик қулфлари кетар очилиб.
У
шамолларда солланиб,
еллар нафасида тебраниб ўсар.
Бу кун,
кузнинг илк кунида
толга тикилсам,
унинг зангор баргларига
оралабди сариқ ранг.
Оҳ, уни кўрдим-у,
юрагимдан тўкилди нимадир.
Билмадим, нимадир...
Балки, у
кекса толнинг сарғайган баргларидир...

Товушсиз ТОВУШ

КАТТА ЖИЙДА

Болалигим кечган кўча
Ёқалаб ариқ оқади.
Ариқ бўйида,
осмон билан
сирлашаётгандай
серпўстлоқ,
серсоя жийда чайқалар...
Ўралар сувларни ютгани каби
жийдани йиллар ямлаб-да кетди.
... Букун ўша жийдадай
нуроний манзилга кўчмоқда умрим.
Узун умрим ичра
ўша жийдадай
дарахтни кўрмадим сира.
Энди тушларимга
ажлодларим эккан
Катта жийда киради.
О, бунчалар яқин,
бунчалар олис
Болалигим диёридаги Азамат жийда.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ТУРНАЛАР

Дўрмон боғларида заъфарон куз.
Фалакда турналар ноласи.
Балки,
улар ҳам
мен каби юракларин
ташлаб кетаётирлар.
Ахир,
Қува анорзорларига мен
юракни қолдириб келганман.
Оҳ, менинг юрагим,
анор оғочлари шохида
ёрилган меваси каби
илиниб-илиниб қолиб кетган-ку!

Товушсиз Товуш

ЁЛҒИЗ ЯПРОҚ

Кеч куз.
Қаршимда эна тут.
Кампир юзидаги ажинлар
гўё унинг танасига кўчган.
Эна тут, эна тут,
метин шохларида Болалигим ўсган.
Меваларин қушдай чўқилаб —
чўқиб еган Болалагим.

Кеч куз.
Эна тут новдаларида
сарғайган ёлғиз япроқ.
Беҳол титрайди,
шамоллар чанг солар.
О, эна тут,
бағридан қўйгиси келмас ёлғиз япроғин.

Кеч куз.
Эна тут мунглиқ онадай
яланғоч панжаларин
осмону фалакка чўзиб тикилар.
ёлғиз япроқ тўлғанар,
ўрганар бетин...

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Кеч куз.
Намозшом.
Ҳовлида сукунат мудрайди.
Дарахтларнинг заъфарон япроқлари
совуқ шамол чангалида титрайди.
Қунишиб айвонда —
ҳассага таянган кўйи
қонталаш уфққа тикилар,
соқоли лайлакдек оппоқ чол.

* * *

Уйимнинг шундоқ ёнида,
кўзим ўнгида —
битмаган уй бор.
Унга тикилсам,
ичимдан нимадир япроқдай узилар.
Руҳим уйи вайрон —
бузилар.
Ёмғирлар ёғади эзиб деворин.
Ҳали уйнинг эшик, деразалари йўқ.
Ҳовлисида суви қуриган қудуқ.
Бағрида шамоллар эсади сарин ва аччиқ.
Томи узра не-не қорлар ёғади.
Тунлар уйни маскан этади қоронғулик.
Кундузлар сукунат домига тортиб кетади.
Эй воҳ,
ҳар гал уйга тикилсам
руҳим уйи кетар бузилиб...

Товушсиз ТОВУШ

ЖАВЗО, 22, 1994 ЙИЛ

Букун шамол, тўзон учириб кетди
бизни осмон-фалакка.
Биз шамолу тўзон этагида,
қоп-қора булутлар қўйнида кездик дарбадар.
У ерларда чақмоқ гуллади.
Ёмғир шаррос куйди
бошимиз узра.
Ў, ўша кез
Ҳумо куши
қанотларига олиб бизларни
ташлаб кетди она заминга.
Энди мен,
Гулим,
болаларим,
ўшал қуш изларин
қўмсаб-қўмсаб яшаймиз сокин,
умидвор.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

АТИРГУЛ

Ҳовлимда атиргул,
муаттар бўйлари оқар тўлқинланиб.
Бахмал либосда нақадар гўзал.
Тикилсам тунда мен,
мудроқ туйғуларим кетади жўшиб.
Атиргул пойига дарёдай оқаман,
эрка шаббодадай гулни силайман,
Ўпаман,
қучаман.
Сўнгра бошқа одам бўлиб келаман қадим дунёга.

Эрта тонг.
Шаҳар олар мени бағрига.
Атрофга қарайман турфа хил гуллар.
Бир-биридан гўзал,
бир-биридан анвойи.
О, бўйлари маст қилар.
Билмайман,
қай гулга тикилсам,
эргашар ортимдан масрур.
Гулни узаман-да,
ҳидлайман димоғим қонгунча.
Кейин-чи,
итқитиб кетаман бешафқат,
шодаси бузилган дурдай унутиб.

О, бу ширин,
бу аччиқ умрим ичра,
кўрмадим мен не-не гулларни.

Товушсиз ТОВУШ

Қай бирларин севдим,
ўртандим,
куйдим.
Қай бирлари хотирам боғларида кетганлар сўлиб...

Ҳовлимда атиргул мавжланар кечаю кундуз,
қандай унутаи уни?!
Ахир, умрим дарёсига қўшилиб оқар.

Атиргул — умрим гули атиргул.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Бунча нурсиз Ой?
Ёниб битган олов юзини
кул босган мисоли хира?

Бир сўз ишқида
вужудим ёнмоқда, ишон, чирсиллаб.
Ой бўлса сўниқ кўзларин
Қайгадир тиккан.

Ҳей, Ой,
кел, ёлвораман.
ёнаётган вужудимдан олгин аланга.
Сўнг ёрит
дунёнинг зулмат кечаларини.
Ёрит,
нажотга зор
инсонларнинг қоронғу кулбаларини.
Ёрит,
қай бир инсонларнинг кўнгилларини.

Эй Ой,
менинг бир сўз илинжида
борлиғим ёнмоқда ловуллаб, ишон.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Боғ.
Мирпўлат Мирзо хужраси.
Мен унга яқинлашсам,
шеъриятнинг сарин
овозин эшитаман.
Ўша овоз олиб кетар мени
Туркистон кенгликларига.
Ўша овоз қанотларида
бутун Туркистон
қаър-қаърига кетаман сингиб.
Ўша овоз,
қанотлари олиб борар мени пирим,
Аҳмад Яссавий бошига.
Ўша овоз қанотлари,
бошлаб борар,
Миртемир қошига.
Эй эзгуликлар сари элтувчи овоз,
сен,
тинмагин кундузлар қуёшдай.
Тунлар Ой
куйлаётган оппоқ қўшиқдай.
Токи,
токи,
сени,
тингласин замини осмон.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

ВАРРАК

Осмон тўла варраklar,
Қани сенинг варрагинг?

Фафур Фулом.

Навбаҳор шамолидан
Укам қалбида сурур,
томма-том елиб варрак учиради.
Шунда менинг
қалбимда хотиралар уйғонар,
варрак учирган кезларим эслайман энди ёлғиз.

Бир варрак ясагандим,
йўқ эди ҳеч мисоли,
олиб кетди шамол ипни узиб қўлимдан.
Тагин ўша варракдек бир кун замон шамоли,
оҳ, илк севгини олди қисмат йўлидан.

Навбаҳор шамолида варрак учирар Укам,
ёдимга менинг тушар ўша танқис варрагим.
Кўз ўнгимдан кетмайди илк муҳаббатим ҳеч,
варрак учирар Укам,
ёнар,
ийғлар юрагим.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Осмон сукунат кўли...
Ногоҳ гала қушлардай
тўзғир қора булутлар.
Ногоҳ,
мудраган фалакни уйғотиб,
гулдирайди момақалдироқ,
Нур қилич-ла,
ёпирилган булутларни нимталаб,
югурар чақмоқ...
Момақалдироқ садоси,
чақмоқ шуъласи — чопқир қиличда
томир отди менинг кўнглим ҳам!

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Улкан боғ.
Дарахглари ям-яшил.
Учиб келиб олисан,
унга қўнар,
меваларин чўқир,
турфа хил,
турфа ранг қушлар.
Улкан боғ.
Оқ яктакли боғбонин эса,
милтиғи йўқ қўлида.

ЭРКИНЛИК

Мирзога

Тақир йўл.
Унда бир тулпор,
еллар каби елиб борар бежилов.
Унинг янгроқ туёқлари остида
чақнайди чақмоқ.
Ёлларини тарайди шамоллар.
У кишнаса,
титраб-титраб уйғонади
олис-олис тоғлар ҳам.

Товушсиз Товуш

КАЙФИЯТ

Мен бу кеча ухлолмай бедор,
ён атрофга қарайман маъюс.
Тун бағрини куршаган туман,
унсиз шарпа кезинар ёлғиз.

Мен бу кеча ухлолмасман ҳеч,
о, юрагим уйи зимистон.
Томиримда ғашлик илони,
очилмагай кўнгилда бўстон.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

ЯЙЛОВ

Бу ерда,
Зангори кўйлақлар кийиб,
ястаниб ётади яйлов.
Бу ерда,
кундуз-да
кияди зангори либос.
Ҳилпиратиб зангори рўмол,
бу ерда ўйноқлар шаббода.
Агар,
агар,
шоир бўлсанг,
кел, сен ҳам,
Руҳинг зангор туйғуларга қолади чўмиб...

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Тун ярмидан оған,
хонада ёлғиз аёл.
На уйқу бор кўзларида,
на-да ҳаловат.
Деразадан боқар аёл,
мўлтираб,
жовдираб.
Ташқари зим-зиё.
Кўринмас негадир
Ой ҳам бу кеча.
Кўрпага бурканар аёл:
“Бунча совуқ кўрпа?..”
Атрофга қарайди.
Тўрт девор ичра
кўрар ўзини:
“Бунча совуқ бу кеча?..”
Тун ярмидан оған,
хўрсиниб мўлтирар бир аёл...

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Бас, кел, энди хайрлашайлик,
тинсин чигал ўйлар гирдоби.
Етар, ахир, шунча жимжитлик,
оғир, ахир, сукут азоби.

Қара, осмон — зулмат бус-бутун,
бошимизда на юлдуз, на ой.
Сени олиб кетган ғаддор тун
қалбда қолар мангу, ҳойнаҳой.

* * *

Букун кўролмадим сени, паризод,
қўнди юрагимга андуҳ қушлари.
Руҳимнинг осмони қорайди беҳад,
мени тарк айлади эсу ҳушларим.

Йиртар вужудимни соғинч тирноғи,
боққил, борлиғимдан сирқирайдир қон.
Кўзларимга парда тортган қоронғи,
йўқлик дунёсига кетдимми бежон?

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Осмонимда илондек тўлғонар чақмоқлар,
кўксимда талотум — момақалди роқ.
Бошим узра
эшилган ип каби ёғмоқда ёмғир.
Эй сен,
мен рад этган, паризод,
пойингда гулабди йўллар.
Эҳтимол,
ич-ташингда барқ урур баҳор?
Шунданми,
зангор қалдирғочлар бошинга қўнгай.
Эй бахт арзандаси,
юрагим яраси,
ҳайҳот,
менинг кўркам дунёда
энди куз
қовжираган қўшигин кўйлар.

УЧРАШУВДА

Ўша кеча...
Нигоҳларимиз кучоқлашди.
Тилларимиз
сукунат қошида сақлади одоб.
Бироқ лабларимиз
суҳбат курди узоқ
Муҳаббатнинг эрка тилида...

Турсун Али

•

Гуллаётган юрак

* * *

III.га

Бизни адаштирар тизгинсиз йўллар,
адаштирар кема бошқарган дарға
ва қўрғошин рангли туман.
Адаштирар жаннат мисоли боғлар,
виқорли тоғлар.
Адаштирар фусункор гуллар.
адаштирар Қуёш,
адаштирар Ой.
Бироқ, адаштира ёмон узун соч,
қорақўз қизлар,
жуда ёмон,
жуда оғир адаштира шоирлар.

Товушсиз ТОВУШ

* * *

Бир кун
бағрингизга елиб бораман,
ҳей,
менинг қон ютган анорзорларим.
Соғинч ўтларида бу кун ёнаман,
Эй,
сиз дийдоримга интизорларим.
Бир кун
бағрингизга елиб бораман.

Анорзор боғларим,
билмайсиз,
сизлар,
соғинчда менинг ҳам
бағрим лахта қон,
ўзимни отганман тирик ўтларга.
Бир кун
қайтмасам, бас,
безабон,
бежон,
ҳей,
менинг қон тошган анорзорларим.

Кўз ёш ила
қонга тўймаган ердан
гуркираб,
ловуллаб ётар анорзор.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Унутмас мени боғим...

Усмон Носир.

Шаҳло кўзли юлдузларни мен
ҳар оқшом,
салом, дея қаршилайман.

Тун бўйи
улар билан сирлашиб,
толим-толим сочларини босиб бағримга,
ухлаб қоламан.

Тонг саҳар,
юлдузларнинг “хайр, яхши қол”, дея
шивирлашларидан уйғонаман.
Яна оқшом кутаман юлдузларни.
Тонг саҳар кузатиб қоламан.

Бир кун
юлдузлар билан хайрлашолмай,
ё саломлашолмай,
Абадий уйқуга кетсам,
унутмайдир юлдузлар мени...

Ўгирилган сатрлар

*Мажнунтол ухлайди эгиб бошини
Ўйламанки, новдасига қўнган бўлбул,
унинг юрагига ўхшайди.*

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

БУЮК ЯПОН ШОИРИ МАЦУО БАСЁ

Жаҳон адабиёти мумтоз вакилларида бири Мацуо Басё 1644 йилда Ига провинциясидаги Уэно шаҳар-қўрғончасида унча бадавлат бўлмаган самурай оиласида учинчи ўғил мақомида дунёга келди. Басё гарчанд болалигидаги Мунэфуса исми ўрнини эгаллаган бўлса-да, буюк шоирни кейинги авлодлар ҳам бемалол танийдиган адабий тахаллусга айланиб кетди.

Умрбод Япония вилоятлари ва шаҳарларини кезиб саёҳат қилган Мацуо Басёнинг турмуш тарзи ва ижод йўли бизга яқин бўлган Бобораҳим Машраб ёки бошқа суфий шоирларимиз тақдирига бир қадар уйғундир. Хуллас, шоир умрбод саёҳатчи мақомида дарбадар ва қўнимсиз яшади, янги XVIII аср бошида юзлаб дўстлари ва шогирдлари даврасида “Буюк муаллим ва шоир” мақомида вафот этди.

“Хокку” ва “танка” янги жанрларига асос солган Мацуо Басё ихчам ва камтарин шеърларида Япония ва япон халқи бошдан кечирган азоб-уқубатлар ёрқин манзаралар ва қисқа талқинларда тўла-тўқис акс этгани барча замонлар адабиётшунослари ва файласуфлари томонидан эътироф этилган. Шоир ижодий мероси ҳаддан ташқари катта эмас: аввалига устозлари, кейинчалик шогирдлари билан тузган тўпламлар ва мустақил китобларидан иборат. Шеърлардан ташқари “саёҳатнома”лар ҳам ёзган. Асарлари дунёнинг юздан зиёд тилларига, жумладан, XX асрда ўзбек тилига ҳам таржима қилинган.

Товушсиз Товуш

БАСЁ бисотидан

* * *

«Хазон фасли келди!»
қулоғимга шипшиди шамол
шундоққина бағримда ётиб.

* * *

Мажнунтол ухлайди эгиб бошини
ўйлайманки, навдасига қўнган булбул,
унинг юрагига ўхшайди.

* * *

Шунчалар сув совуқ-ки:
Тўлқинларда чайқалиб-чайқалиб,
Ухлай олмас чағалай.

* * *

Суви музлаб кечада,
Қарсиллаб синди кўза.
Уйғониб кетдим чўчиб.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

* * *

Шароб тўла қадаҳга,
Қалдирғочлар, тумшуғингиздан
Лойкесакни тушириб қўйманг.

* * *

Қишнинг сўник офтоби.
От устида туриб
Музлаб қолди кўланкам.

* * *

Мов мушуклар жимиб қолишди.
Туман қўйнидан боқар
Ётоқхонага ой.

* * *

Совуқ тушди йўлда тўсатдан,
Чопонини ечиб олсамми, а,
Даладаги чўп кўриқчидан?

Товушсиз Товуш

Шогирдимга

Узоқ юртга кетган, йўловчи,
Қайтгил,
Нажиб чечакларни кўрсатай сенга.

* * *

Қарға, айтгил бу ердан
Ғала-ғовур шаҳарга
Нега учиб кетарсан?

* * *

Ўрдак ерга қапишиб олди.
Қанотлари — кўйлаги билан
Яширди яланғоч оёқларини.

* * *

Уйланмоқчи эдим,
Бирданига фикримдан қайтдим.
Тушди келин қўшни ҳовлига.

Турсун Али

Гуллаётган юрак

КАВАХИГАСИ ХЭКИГОДО

Асл исми Кавахигаси Хэйгоро бўлган шоир 1874 йилда Эхиме префектурасида, Мауяма шаҳрида дунёга келди. “Хайку” ёки “хокку” оламида буюк Сакининг сеvimли шогирди ва вориси бўлиб етишди. Бинобарин, Кавахигаси Хэкигодонинг устози Масаока Саки (1867—1902)нинг ҳақиқий исми Масаока Цунэнори бўлган. Болалиқдан шеърлар ижод қила бошлаган, 1890 йилда Токио уни-верситети Адабиёт факультетига ўқишга кирган эди. Йи-гирма икки ёшида сил касалига мубтало бўлади, шунинг учун ҳам, айтишларича, сайраган чоғида томоғидан қон оқадиган қуш Фуррак маъносидаги “Саки”ни адабий та-халлус тариқасида танлайди. 1892 йилда Токио яқинида-ги Нэгиси қўрғончасига кўчиб ўтиб, ўзини бутунлай хайку ва танка шеъриятини янгилашга бағишлади. Объектив реализм поэтикасининг тамал компоненти бўлмиш “ҳаётни борича акс эттириш” (сясэй) тамойилини илгари сурган эди. Басё, Бусон ва XIX аср биринчи ярми танка шеърияти шоирлари ижодини янгича тавсифлай туриб, шеърият соҳасидаги қадриятлар қайта кўриб чи-қилиши ва янгиланишини амалга оширди. Умри охирида тўшакка михланиб қолган Масаока Саки шеър ёзишда давом этди, адабий-танқидий мақолалар айтиб ёздирди ва натурадан одамлар сувратини чизаверди. Унинг шахси-яти ва ижоди XX аср хайку ва танка шеъриятига улкан таъсир кўрсатди. Ана шундай муаллим шогирди бўлмиш Кавахигаси Хэкигодо “Хайкудаги янги йўналиш”га асос солган шоир бир қанча газета ва журналларда ушбу жанр бўлимларига раҳбарлик ҳам қилган. Ижодий инқирозга учраганидан кейин шеъриятдан бутунлай йироқлашиб, 1920 йиллардан бошлаб улуғ Бусон ижодиётини ўрга-нишга киришди. 1959 йилда таниқли адабиётшунос ва файласуф мақомида ёлғизликда вафот этди.

Товушсиз ТОВУШ

КАВАХИГАСИ ХЭКИГОДО бисотидан

«Янги хайкулар» китобидан

* * *

Булбул куйлар.
Водийдан водийга учиблар ўтди
Баҳор сувларининг шилди роғи ҳам.

* * *

Кузги бўрон.
Бор ёмғирларни ёғдириб,
Кетаверди тагин йўлида.

* * *

Шохчиқар косасидан
Ташга чиққиси келмас —
Куз шамоли гувиллар.

* * *

Тоғ чўққиси булутлар аро
Сузиб юрар бемалол
Қора кема мисоли.

Турсун Али

Гуллаётган
юрак

* * *

Бутун узун тун бўйи,
Ёзгунимча биргина хайку
Кашта тикди хотиним.

* * *

Эшиксиз уй —
Ботқоқликка қўнишди
Тунаш учун ёввойи ғозлар.

* * *

Картошкани пиширяпман.
Жимжит, сокин Арши аълода
Йиғламоқда чақалоқ...

* * *

Қалин шудрингзор —
Бугунинг тўшида ёллари
Хўл бўлибди эрта саҳардан.

Товушсиз ТОВУШ

ШЕЪРГА АЙЛАНГАН ИЗТИРОБ

Дунёда шундай тоифа борки, улар учун моддий бойлик, кундалик ҳаёт ташвишлари у қадар муҳим эмас. Бир яхши асар ўқиса ёки бир маънавий озиқ билан рағбатланса, ўша куннинг савоби етади, ўша юмушнинг чарчоқ ва изтиробини чиқиб кетади. Бу — ижод аҳли. Ижодий баркамоллик йўлида моддий дунё ташвишлари шунчаки оддий юмушга айланади. Муҳими, тўхтаб қолмаслик, шеърдан шеърга, китобдан китобга юксалиб бориш.

Шоир Турсун Алининг «Гуллаётган юрак» тўпламини қўлга олиб ўқиб чиққандан сўнг аввалги «Сокин ҳайқирик», «Ой япроғи» китобларидаги таниш туйғулар эсга келади. Самимий, қалбга яқин англамлар доирасида янги тимсоллар, оҳорли ташбеҳлар билан иш кўриш шоирнинг доимий матлаби эканини англаб етасиз.

«Гуллаётган юрак»нинг мутолаасига киришар экансиз, юксак-юксаклардан шивирлаб, сатрларга беун ёғилаётган юзлдузларни, шоирга ижодий йўлдош бўлган Қуёш, Ой каби сайёралардаги бепоён чиройни ҳис этасиз.

Шоир даҳшатли фикрлар айтиб, бошингизни қотиришни, кутилмаган метафоралар билан сизни гангитиб қўйишни истамайди. У оддий ёзади, оддийлик заминидан сизга яқин, таниш туйғулар сатрга чиқади ва сиз томонингиздан бир маҳаллар ҳис қилинган, бироқ у қадар эътибор бермаганингиз, идрок этиб улгурмаганингиз сезимга айланади. Айни ҳолни «Ватан ҳақида санасиз шеърлар», «Кўклам»га нисбатан айтиш мумкин.

Унсиз товуш овози гуллаётган, гулга кираётган юракдан келади. Уни бежамай, пардозларга буламай, борича

Турсун Али

Гуллаётган юрак

Ўз оддий сезимлари билан беради. Улар айрим ҳолларда жўн туюлса, кўпроқ самимийликни, оҳорлиликни даъво қилади. «Ярим тун...» деб бошланувчи шеърда

*Қора куз қўйнида қорайган япроқ,
қора шамолларга тутиб кўксини,
бор овоз-ла
уйқудан уйғотар қора дунёни*

каби бир сифатлаш билан бир неча тасвирлар бирга келади. Одатда кузга нисбатан «олтин» (ижобий), «заъфарон» (салбий) сифатлар қўлланилган. Муаллиф наздида эса у қора куз — япроқни қорайтиргани, қора шамолларга кўксини тутиб бергани учун ҳам қора деб тасвирланади. Уйқудаги дунё — қора, қоронғу, зулматда. Уни уйғотувчи яшил япроқ. Ниҳоят, куз нажотсиз, нолон япроқларга хазонлик келтиргани учун ҳам шоир наздида қора. Бу каби сифатлашлар тизими мазкур шеърда ўзини оқлайди, кузнинг ҳорғин кайфиятини, эртаси — қиш, аёз, яъни яшиллик ўлими эканини англашиб улгуради.

«Бинафша...» деб бошланувчи шеърни ўқиб, Чўлпоннинг «Бинафша»сини эслаймиз: «Бинафша сенмисан, бинафша сенми... кўчада оқчага сотилган...» Турсун Али эса сокин ҳайқариқ билан «соғинчини опичиб, зўрға сенга (Бинафшага) интиляпман», дейди.

Замондош адиблар шоир шеърларида тез-тез тилга олинади, тўғрироғи, кўриниб қолади: Миртемир, Саид Аҳмад, Саида Зуннунова, Шукур Холмирзаев, Рауф Парфи... Айни мана шу хотира ёки бағишлов шеърларда тасвир аниқ, ўзи ҳурмат қилган, муҳаббат қўйган адиблар

Товушсиз ТОВУШ

тимсолидан ниманидир топган бўлади. Эҳтимол, бизнинг улар ҳақидаги тасаввуримиз аниқлиги ҳам сабаб бўлар. Бироқ нима бўлганда ҳам, ўша ухлоқ тасаввурни Турсун Али шеърлари уйғотганини тан олмаслик мумкин эмас.

Юқоридаги ва бошқа ўнлаб шеърлар мутолаасидан маълум бўлишича, Турсун Али шеърларидаги «Мен»и доим интилаётгандай, ҳаракат қилаётгандай тасаввур беради. У кўлдай тўниб қолишни истамайди. Бир сакраб юсакка чиқмаса-да тирмашаётгандай, чопиб кетмаса-да депсинаётгандай ҳаракат қилади. Лирик қаҳрамоннинг бу ҳаракати аввалги китобларидаги сокин ҳайқирикни эслатади.

Турсун Али шеърларида қора ранг устувор: қора куз, қора айғир, қора совуқ, қора булут, қора шарпа каби. Бундаги қора сўзлари туркона маънодаги улуғ, буюк ўрнида эмас, фақат ранг, кайфият рангида келади. Уларни ўқиб, бунчалар шоир ўйлари оғир, ҳислари совуқ бўлиб туюлади, худди қаҳратон изғирини каби.

«Мансур шеърлар»да кўтарилган мавзулар, қофия ва вазнга сиғмаган туйғулар акс этиши лозим бўлади. Бироқ уларнинг аксарияти аввалги фасллар вазнида ёзилган. Сарбастнинг айрим тоник оҳангдорлигига урғу берилганини айтмаса, улар мансур (насродаги) эмас, балки манзум сўзлар. Фақат шакл бир оз бошқача, қофиялар чала, вазн тўла эмас... Айни ҳолатда ушбу ёзувларни чуқурроқ ишлаб, мукаммаллаштириб ё мансуралар даражасига олиб чиқиш ёки аввалги шеърларидаги каби туйғуларни ўз ҳолича, табиий суратини бериш лозим кўринади.

Шоир — таржимон, қалб таржимонигина эмас, балки ўзга элларда яшаган, ғайри тилларда айтилган шеър-

Турсун Али

Гуллаётган юрак

лар таржимони ҳам. Шу жиҳатдан Турсун Алининг япон шеъриятидан қилаётган таржималари, уларни ўзбек китобхонларига етказиш истаги худди аввалги тўпламларидаги каби «Гуллаётган юрак»да ҳам давом этганини кўра-миз. Бир вақтлар Рауф Парфининг соҳир қалами кучи билан ўзбек шеъриятига кириб келган «хайку» ва «танка»лар умри давомийлик касб этаётгани китобхонни қувонтиради, улар шоирнинг ўз шеърларидаги каби илиқ туйғулар, рангин тимсоллар билан китобхон шуурини тўйинтиради.

Турсун Алининг янги тўплами «Гуллаётган юрак» шеърхонни янги туйғулар ва кечинмалар сари бошлайди.

Ҳамидулла БОЛТАБОЕВ,
филология фанлари доктори, профессор.

Мундарижа

“Тугён”	3
Янги кун	4

ТОВУШСИЗ ТОВУШ

Ватан ҳақда санасиз	Дам олаётган одам	23
шеърлар..... 6	“Тонг саҳарлаб...”	23
Кўклам	7 “Ў, ҳаётим...”	24
“Бинафша...”	8 “Уйқум қочди...”	25
“Нозик...”	8 “Кўнглим косасин...”	25
“Яшил дарахтзорларга...”	9 Ниғоҳим товуши	26
“Баҳор...”	9 Бемор кеча	28
“Субҳидам...”	10 Мушук ҳақида	30
“Омонмисан...”	10 “Юрагимдан...”	30
Хаваскор рассомга	“Йўқ, бу...”	30
ўхшайди борлиқ...	11 “Бу қандай жой...”	31
Куз руҳияти	14 “Учгим келди...”	31
Шамол кўшиғини	“Сени сийратимдан...”	31
тингла	15 “Болам, сени...”	31
“Ярим тун...”	16 “Юрагимнинг...”	31
“Туни билан...”	17 Шуълалар	32
“Ўлим билан ҳаёт...”	17 Сўз денгизи	34
“Туққали...”	17 Рассом устахонаси	36
“Ой кўксидан...”	17 Танҳоликнинг бир юз	
“Чарчаган...”	17 биринчи йилида	37
“Ниғоҳим...”	17 Инангу	38
“Вилланелла”	18 “Чироқ ўчди...”	40
“Ажаб...”	19 “Севгилим...”	40
Нуроний дунё лавҳалари ...	20 “Пат мисоли...”	40
Товушсиз товуш	21 “Эзилиб-эзилиб...”	41
“Кушлар қанотида...”	21 “Бир чеккада...”	41
“Ойнинг...”	21 “Жавзо...”	41
“Наҳотки, овозим...”	22 “Ой кўланкасида...”	42
“Дағал...”	22 Келажакнинг туғилиши	43
“Мен...”	22 Автопортретга чизгилар	44

“Сени унутдимми...”	45	“Туриллаб...”	49
“Юлдуз янглиг...”	45	“Роса узоқ...”	50
Тазод	46	“Тақдир...”	51
Нотаниш қисмат	47	“Капалагим...”	51
“Нетай...”	49	“Нақадар...”	51
“Бир бора...”	49	“Севиқлигим...”	52
		“Бизлар учрашдик...”	52

ОВОЗИМ КЎЛАНКАСИ

Янгилик	54	Ҳайронликда	63
Ўн саккиз ёшлигим	55	Ўтаётган лаҳза	64
“Оқ ёмғирлар...”	58	Овозим кўланкаси	66
Кўнгил дарсхонаси	59	Болалик	67
Ўхшашлик	61	Шовва	68
Қиш руҳияти	62		

ЯНГАРГАН ТУЙҒУЛАР

Тепалик	70	Варрак	86
Бола, Аскар, келинчак		“Осмон сукунат...”	87
ҳақида ҳикоя	72	“Улкан боғ...”	88
Кўл	75	Эркинлик	88
Қари тол	76	Кайфият	89
Катта жийда	77	Яйлов	90
Турналар	78	“Тун ярмидан...”	91
Ёлғиз япроқ	79	“Бас, кел энди...”	92
“Кеч куз...”	80	“Букун кўролмадим...”	92
“Уйимнинг шундоқ...”	80	“Осмонимда...”	93
Жавзо, 22, 1994 йил	81	Учрашувда.....	93
Атиргул	82	“Бизни адаштирар...”	94
“Бунча нурсиз Ой...”	84	“Бир кун...”	95
“Боғ...”	85	“Шаҳло кўзли...”	96

ЎТИРИЛГАН САТРЛАР

Буюк япон шоири	“Уйланмоқчи ...”	101
Мацуо БАСЁ	Кавахигаси ХЭКИГАДО ..	102
БАСЁ бисотидан	Кавахигаси ХЭКИГАДО	
“Хазон фасли...”	бисотидан	103
“Мажнунтол...”	“Булбул ...”	103
“Шунчалар сув...”	“Кузги ...”	103
“Суви музлаб...”	“Шохчиқар ...”	103
“Шароб тўла...”	“Тоғ ...”	103
“Қишнинг...”	“Бутун...”	104
“Мов мушуклар...”	“Эшиксиз уй...”	104
“Совуқ тушди...”	“Картошкани...”	104
“Узоқ юртга ...”	“Қалин...”	104
“Қарға ...”	Шеърга айланган...	
“Ўрдак ...”	изтироб	105

- Али, Турсун**
А 49 Гуллаётган юрак: шеърлар, таржималар /Турсун
Али; сўнгсўз муаллифи Ҳ. Болтабоев.—Тошкент,
O‘zbekistonБ 2009.— 112 б.
Чиқиш маълумотларида муаллиф: Турсун Али
(Ўрмонов)
ISBN 978-9943-01-466-4

ББК 84 (5Ў)6

ТУРСУН АЛИ
(ЎРМОНОВ)

ГУЛЛАЁТГАН ЮРАК

Шеърлар, таржималар

Муҳаррир: *Тўлқин Ҳайит*
Рассом: *Даврон Ражаб*
Бадий муҳаррир: *Ҳ. Қутлуқов*
Техникавий муҳаррир: *Т. Харитонова*
Компьютерда саҳифаловчи: *Л. Абкеримова*

Босишга рухсат этилди 21.07.2009. Офсет босма усулда босилди.
Бичими 84x108¹/₃₂ Шартли босма табағи 5,88.
Нашр табағи 3,05. Адади 2000. нусха. Буюртма № 09-220.
Баҳоси шартнома асосида

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг
“O‘ZBEKISTON” нашриёт-матбаа ижодий уйи.
100129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.